

90
LV

FACTS

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra

ISSN 1725-7050

Apkope un DDVA — statistiskas dati

Saskaņā ar Eiropas standartu 13306 (1) apkope ir “visa tehniskā, administratīvā un vadības darbība kāda objekta — darbavietas (ēkas), darba iekārtu vai transportlīdzekļu — ekspluatācijas mūža laikā ar nolūku uzturēt to vai atjaunot tādā stāvoklī, lai tas varētu veikt tam paredzētās funkcijas”. Apkope ietekmē darbinieku drošību un veselību divējādi. Pirmkārt, regulāra, pareizi plānota un veikta apkope ir svarīga, lai saglabātu mehānismus un darba vidi drošu un uzticamu. Otrkārt, arī pati apkope ir jāveic droši, pienācīgi aizsargājot apkopes darbiniekus un citus cilvēkus, kas atrodas darbavietā.

Var izšķirt dažādus apkopes veidus:

- **korigējošā apkope**, kad darbības ir paredzētas tam, lai atjaunotu sabojātas sistēmas spēju darboties (piemēram, salabojot vai aizvietojoš bojātas daļas). Šāda veida apkopi sauc arī par “vēlīno” apkopi, jo darbība tiek veikta tad, kad ir noticis neparedzēts aprīkojuma bojājums;
- **profilaktiskā apkope**, kad darbības veic iepriekš noteiktajos intervālos vai saskaņā ar noteiktiem kritērijiem ar mērķi samazināt iespēju, ka var notikt bojājums vai pasliktināties iekārtas darbība. Šajā gadījumā darbības ir ietilpinātas, tās ir aktīvas un paredzētas tam, lai kontrolētu nolietotības procesu, kas izraisa sistēmas bojājumu (piemēram, aizvietošana, iesmērēšana, tīrīšana vai pārbaude).

Apkope ir saistīta ar vairākām profesijām un attiecas uz visām nozarēm. Tādēļ ir grūti noteikt precīzu to darbinieku skaitu, kuri ir iesaistīti apkopes darbā. Francijas un Spānijas dati liecina, ka aptuveni **6 % strādājošo cilvēku** ir iesaistīti apkopes uzdevumos. Lielākā daļa apkopes darbinieku ir vīrieši (aptuveni 90 % Francijā un 65 % Spānijā), un šajā darbinieku kategorijā lielākā daļa ir vecumā no 30 līdz 49 gadiem.

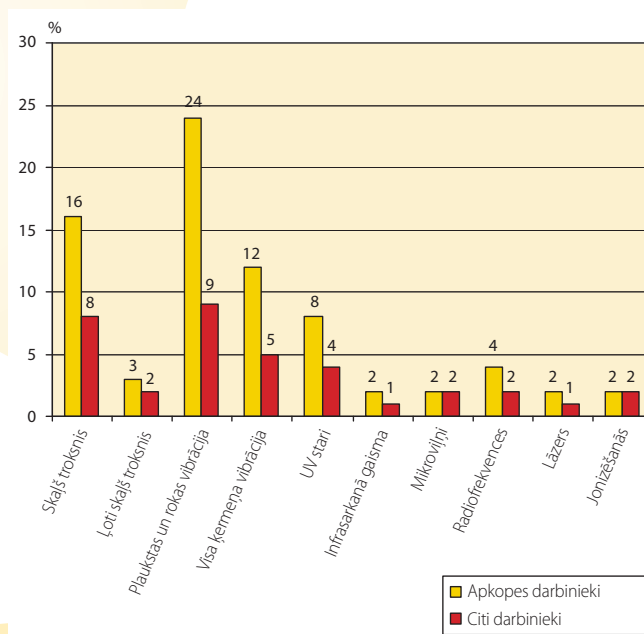
Aptauja, kas veikta Francijā 2005. gadā, liecina, ka apkope ir nozares darbība, ko **visbiežāk nodod apakšuzņēmējiem**. Spānijā lielākā daļa apkopes darbinieku strādā pakalpojumu nozarē (70 % 2004. gadā), kam seko rūpniecība (19 %) un būvniecība (10 %).

Tā kā tie veic daudz dažādu darbību, apkopes darbinieki darbā ir pakļauti daudz dažādu apdraudējumu iedarbībai. Tie ir fiziski apdraudējumi (troksnis, vibrācija, pārmērīgs karstums un aukstums, radiācija, liela fiziskā noslodze), ķīmiski apdraudējumi (darbs ar azbestu, metināšana, pakļaušana bīstamu vielu iedarbībai, strādājot šaurās telpās), bioloģiskais apdraudējums (*legionella*, *leptospira*) un psihosociālie apdraudējumi (nepietiekama darba organizācija). Tāpat

apkopes darbinieki ir pakļauti visa veida nelaiemes gadījumu riskam.

Spānijā veiktās aptaujas par darba apstākļiem rezultāti liecina, ka, salīdzinot ar pārējiem darbiniekiem, apkopes darbinieki ir daudz vairāk pakļauti troksnim, vibrācijām un dažāda veida radiācijai (1. attēls). Tāpat apkopes darbinieki ir daudz vairāk pakļauti karstumam vasarā (44 %, salīdzinot ar 19 % citu profesiju vidū), aukstumam ziemā (44 %, salīdzinot ar 17 %) un mitrai atmosfērai (25 %, salīdzinot ar 13 %). Tie ir arī vairāk pakļauti bīstamu vielu, tvaiku un dūmu iedarbībai.

1. attēls. Apkopes darbinieku pakļautība apdraudējumiem (Spānija, 2007. gads).

Eurostat datu analīze, pamatojoties uz ESASW metodoloģiju (Eiropas statistika par nelaiemes gadījumiem darbā), var palīdzēt atklāt nelaiemes gadījumus, kas ir saistīti ar apkopes darbībām, vairākās Eiropas valstīs. Dažādu “darba procesu”, kurus izmanto, lai klasificētu nelaiemes gadījumu iemeslus un apstākļus, ietvaros ar **apkopes darbībām** ir saistītas četras kategorijas:

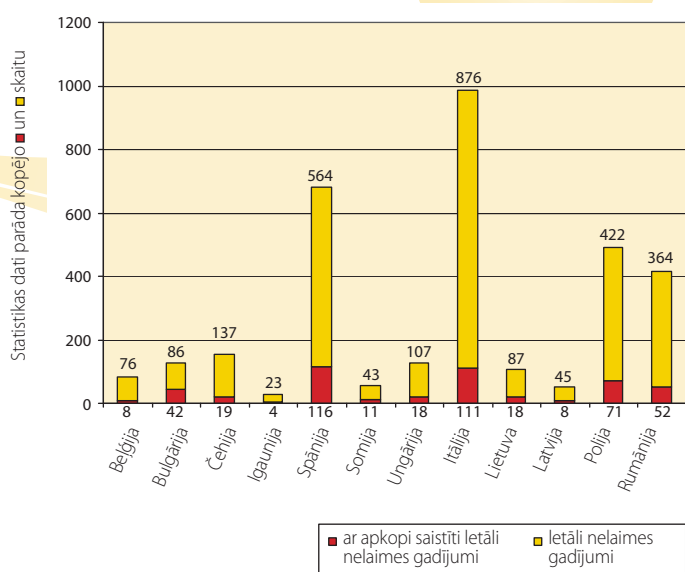
- uzstādīšana, sagatavošana, ierīkošana, montēšana, izjaukšana, demontēšana;
- apkope, labošana, regulēšana, pielāgošana;
- darba zonas un iekārtu mehānizēta vai manuāla tīrīšana;
- ražošanas procesa, darba zonu, transportlīdzekļu un aprīkojuma uzraudzība un pārbaude ar uzraudzības aprīkojumu vai bez tā.

(1) CEN EN 13306. Apkopes terminoloģija. <http://www.cen.eu/>

To nelaimes gadījumu skaitu, kas saistīti ar šīm kategorijām, salīdzināja ar visām pārējām dažādo "darba procesu" kategorijām.

Dati liecina, ka Beļģijā (2005. un 2006. gadā) aptuveni **20 %** visu nelaimes gadījumu bija saistīti ar apkopes darbībām, tāpat kā aptuveni **18–19 %** Somijā, **14–17 %** Spānijā un **10–14 %** Itālijā (2003.–2006. gadā). Turklāt dažu Eiropas valstu iesniegtie dati liecina, ka 2006. gadā aptuveni **10–15 % visu letālo nelaimes gadījumu bija saistīti ar apkopes darbībām** (skatīt 2. attēlu). Zinātniskie pētījumi liecina, ka arodslimības un ar darbu saistītas veselības problēmas (piemēram, azbestoze, vēzis, dzirdes problēmas un balstakustību sistēmas darbības traucējumi) arī biežāk ir sastopamas starp darbiniekiem, kuri ir iesaistīti apkopes darbībās.

2. attēls. Ar apkopes darbībām saistīto letālo nelaimes gadījumu skaits

Eurostat dati par piecām ES valstīm liecina, ka lielākā daļa ar apkopi saistīto nelaimes gadījumu notiek ražošanas, būvniecības, nekustamā īpašuma, izīrēšanas un uzņēmējdarbības nozarēs (?), un Austrijā arī viesnīcu un restorānu nozarē. Tāpat arī **elektrības, gāzes un ūdens piegādes** nozarē 2006. gadā ar apkopes darbībām bija saistīti **50 %** nelaimes gadījumu Somijā un Beļģijā, **34 %** Spānijā un **23 %** Itālijā. **Nekustamā īpašuma, izīrēšanas un uzņēmējdarbības nozarē** Somijā ar apkopi bija saistīti **40 %** nelaimes gadījumu, Spānijā **34 %** un Beļģijā **26 %**. Beļģijā arī **izglītības** nozarē **41 %** nelaimes gadījumu bija saistīti ar apkopi. Citās nozarēs atkarībā no valsts ar apkopes darbībām bija saistīti **15–20 %** nelaimes gadījumu.

(?) Nekustamā īpašuma, izīrēšanas un uzņēmējdarbības nozare veido apakškategorijas, piemēram, "biroja, skaitļošanas un datortehnikas apkope un labošana", kā arī "rūpnieciskā tīrīšana".

Zinātniskajā literatūrā ir norādīts, ka lielākā daļa nelaimes gadījumu ir notikuši **koriģējošās apkopes** laikā. Turklāt, analizējot Francijas nelaimes gadījumu darbā datubāzi, atklājās, ka 2002. gadā apkopes darbinieki bija otra lielākā grupa darbinieku, kas kļuvuši par nelaimes gadījumu upuriem saistībā ar darbu nodošanu apakšuzņēmējiem, uzreiz aiz būvniecības nozares darbiniekiem (?).

Arī **apkopes trūkums vai nepietiekama apkope** var izraisīt bīstamas situācijas, nelaimes gadījumus un veselības problēmas. Tas var notikt, ja netiek apkopti vai arī nepietiekami apkopti transportlīdzekļi, rūpniecības vai lauksaimniecības tehnika, elektriskās iekārtas, ugunsdzēsamie aparāti, ēkas vai ūdens apgādes iekārtas. Nepareiza apkope var radīt plaša mēroga katastrofas ar ļoti postošām sekām, kas ietekmē cilvēkus un apkārtējo vidi.

Apkopes procesam ir jā sākas ar izstrādes un plānošanas posmu — vēl pirms apkopes darbinieki ierodas darbavietā. Ir ļoti svarīgi īstenot pienācīgas apkopes darbību **riska novērtēšanas** procedūras, kā arī izmantot **pienācīgus profilakses pasākumus**, lai nodrošinātu apkopes darbībās iesaistīto darbinieku drošību un veselību. Kad apkopes darbības ir pabeigtas, jāveic īpašas pārbaudes (inspekcijas un testi), lai pārliecinātos, ka apkope veikta pareizi un nav radīti jauni riski. Visa procesa laikā **labai apkopes vadībai** ir jānodrošina, lai apkope būtu koordinēta, notiktu laikus un pēc paredzētā plāna un lai aprīkojums un darbavieta tiktu atstāta drošos apstākļos, lai varētu turpināt darbību.

Papildu informācija

Viss ziņojums "Apkope un DDVA — statistikas dati" ir pieejams

http://osha.europa.eu/en/publications/literature_reviews

Faktu lapa izstrādāta, lai atbalstītu Eiropas 2010./2011. gada kampaņu par drošu apkopi. Citas šīs sērijas faktu lapas un papildu informācija par šo tematu ir pieejama <http://osha.europa.eu/en/topics/maintenance>.

Šis resurss tiek nepārtraukti pilnveidots un atjaunināts.

(?) Grusenmeyer C. "Sous-traitance et accidents. Exploitation de la base de données EPICEA". Les Notes Scientifiques et Techniques de l'INRS, 266, 2007.